



[REFLEKTOR@HETIVALASZ.HU]

Sport az egész világ

Ha egy szóval kell leírni az elmúlt másfél évtized sporttörténetét, akkor a globalizációt választom. A nemzetköziség nem új találmány a modern sportban: ha nem is születésétől, de már a XIX. század végétől annak lényegéhez tartozik. A nemzetek közti sportversenyek rendszerének kialakulása (olimpia, földrész- és világbajnokságok, kupák) természetesen nem azonos azzal az integrációs folyamattal, ami a sporttermékek, -szolgáltatások, -műsorok előállításában, cseréjében, a hozzájuk kapcsolódó (sport)kultúrák egységesülésében végbemegy. Hiszen ma már a fiatal tehetségek felfedezésének, kiválasztásának, a látvány- és szabadidős sport megszervezésének és értékesítésének, a sportolók és csapatok iránti rajongás hazája a nagyvilág.

Felemás gyarmatosítás

Az első globalizációs lökést az 1984-es Los Angeles-i nyári olimpiai játékok adták. Bebizonyosodott, hogy nemcsak a klasszikus amerikai sportokban, hanem még az üzlet számára addig kevésbé érdekes olimpiai sportágak együttesében is érvényesíthetők a profitelvek. A látványsport szórakoztató iparágga szervezhető, amelyben a bajnokságok (ligák) mint közös vállalatok, a klubok mint leányvállalatok termékként hozzák létre a látványsport labdarúgást, kosárlabdát vagy a Forma-1 versenyeket.

A profitra való törekvés a sportiparban is kikényszerítette az alkalmazkodást a kapitalizmus nemzetközi tendenciáihoz. A gazdasági versenyben a sport számára versenyelőny, hogy nem nagyon vannak nyelvi korlátok, elvileg néhány tucatból álló sportágspecifikus szókészlettel király lehet valaki a pályán, a világ bármely szegletében. Másrészt a standard szabályrendszereknek köszönhetően a gyártási folyamat (értsd: sportszórakoztatás) is többnyire azonos: a les az les, a gólvonalon szabályos körülmények között áthaladó labda meg ugyanúgy gól a nigériai, mint a magyarországi Abán.

A fejlett európai klubok először a volt gyarmatokkal alakították ki sportolókiválasztási és -képzési rendszerüket. A hollandok, élen az Ajax Amsterdammal, például számos suriname-i (Holland Guyana) gyökerű futballistából neveltek világsztárt (Gullit, Rijkaard, Davids, Kluivert). Aztán a sportban is jött a gyarmatosítás és „szabadrablás”, s különösen Afrika került célkeresztbe. Ezrével hoztak Európába afrikai gyerekeket, akiknek töredékéből lett ko-

moly sportoló, sokuk elkallódott. Az ezredforduló után a nemzetközi sportszövetségek igyekeztek gátat szabni az „emberkereskedelemnek”, részben sikeresen, de a tehetségek begyűjtésének folyamata is megváltozott. A nagy klubok ma már gyakran franchise-rendszerben alakítják ki egy-egy országban akadémiáikat, egyre inkább teret nyer a szegényebb országból származók honosítása, illetve a sportvállalatok nemzetközi hálózatba szervezése.

Pénz nem számít

A sportolók felkészítése, az események rendezése is egységesül. Gyakorlatilag nincs titok. A világ sportjában nemcsak a csapatok, a sportolók, de a mögöttük álló szakemberegyüttes is nemzetközi, a tudásbázis egyetemes, mindenki hozzáférhet, ahogy némi utánajárással és sok pénzzel a dopinglaborokhoz is. A pro-licenc képzés keretében a tanulni vágyó magyar futballedzőket például bárhol szeretettel fogadják, a magyar férfi asztalitenisz szövetségi kapitánya finn sportolót készít fel a riói olimpiára, a nemzetközileg meghatározó labdasportcsapataink élén viszont sok a külföldi migráns edző.

A leglátványosabb átalakulás a sportszórakoztatások értékesítése terén ment végbe. A 90-es évektől a kereskedelmi televíziózás a világ majd' minden háztartásában elérhetővé tette a nagy sporteseményeket, az internet pedig kézzelfogható távolságba hozta a csapatokat és sztárokat. Ennek következtében ma már valóságos tartalma van annak, ha például valaki Nyíregyházán Manchester United- vagy San Francisco 49ers-szurkolónak vallja magát, sőt némi nyelvtudással ezernyi rajongói klubnak lehet tagja az illető, a közösségi médiumokból, internetes hírportálokról pedig özönlekek az információk. A helyi Szpari meccseire persze gyakrabban kijárhat, de a Fradi már semmivel nincs közelebb a kibertérben, mint a Bayern München, és Cristiano Ronaldóról is legalább annyit tudhat, mint Rezes Lászlóról, a helyi csatárcsillagról.

A folyamatok mögött kezdetben a nemzetközi kapitalizmus logikája érvényesült. Ennek mintája az egyesült államokbeli sportüzlet volt: az ottani ligák működését tekintette alapul a múlt század 90-es éveiben újjászerveződő európai sport, majd az egész világ. Az új évezredben aztán Amerikából nemcsak a sportüzlet szervezési elvei, hanem befektetők is átáramlottak – kitűnő példa erre az angol futballbajnokság, a Premier League.

A sportüzlet globalizációja, gazdasági sikeressége, kiteljesedése nemcsak az üzletemberek érdeklődését keltette fel, hanem a politikusokét is. Az amerikai után az orosz tőke jelentkezett be a nemzetközi sportban – már korántsem szabadpiaci logikával –, hogy kövessék őket az arab befektetők, akik államkapitalista elvek szerint, gyakran „pénz nem számít” alapon vásárolnak jogdíjakat és sportvállalatokat, vagy szponzoráción keresztül gyakorolnak döntő befolyást a sportéletre. A negyedik hullámban megérkezett a kínai tőke. A pekingi nyári olimpia, a nem-

gat-európai trendek átvételére. A korábbi évekhez képest megemelt költségvetési támogatásból jelentősen nőtt a sportinfrastruktúrára, a szabadidős sportra, fogytékkal élők sportjára szánt összegek. Olyan új elemek is megjelentek, mint a sportvállalkozások fejlesztése vagy a megengedett teljesítménynövelők tudományos vizsgálata, de sok közpénz jutott az utánpótlás-nevelésre.

Az évezred első évtizedében aztán a programok zöme amúgy patópálosan elhalt, kiüresedett. Talán a fiatalok központi felkészítését segítő Héraklész-program az egyetlen, amely nemcsak fennmaradt, de fejlődni is tudott. Hiába készült állami sportstratégia, az vágyalom, írott malaszt maradt. A sportháttér javítását célzó tornatermi, tanuszoda- és csarnoképítési programok vagy be sem indultak, vagy az állam-magántőke együttműködés (PPP) keretében drágán és ellentmondásosan valósultak meg.

2010-ben a második Orbán-kormány nemcsak elődei/utódai utódjai koncepciótlanságával szakított, hanem az egy évtizeddel korábbi elképzeléseivel is. Az új sportpolitika faék egyszerűre sikeredett: a sportban közpénz nem számít, csak minél több legyen. A kormány okult az ezredforduló tapasztalataiból: a sport költségvetési finanszírozását kivonta az ágazati egyeztetések, a parlament és részben az EU ellenőrzése alól, társasági adón (tao) keresztüli sporttámogatássá alakította, és a költségvetési céltartalékokból egyedi döntésekkel pénzel sportprojekteket. Az érintettek persze tudják, hogy a magyar sport mára kitömik közpénzekkel. Ki szemlesütve („csak meg ne tudja, tudod ki!”), ki röhögve („ez van!”) tárja szét a kezét, hogy utána imára kulcsolja: csak sokáig így maradjon! A rendszer viszont fenntarthatatlan.

A „sportnemzet” álmát az EU-n keresztül javarészt a német adófizetők, illetve azok a magyar ágazatok (oktatás, egészségügy, infrastruktúra) pénzelik, ahol elmaradnak a fejlesztések. Pedig sportnemzet nincs is. Fejlett sportkultúra, erős sportgazdaság, zömében egészségtudatosan élő nemzet van. Erőből persze akár téli olimpiát is lehet rendezni, de a hosszú távú kilátások nem kecsegtetnek sok jóval. Kár, mert egyébként a sport társadalmilag tényleg fontos, s a kormány sportfejlesztés iránti tényleges elkötelezettsége értékes és tiszteletreméltó.

A magyar sportpolitika látszólag sokban hasonlít az arabéhoz és kínaiéhoz. Hozzájuk hasonlóan hatalmi érdekek vezérelte, politikai döntések alapján fejlődik. A gond csupán az, hogy ehhez az autokratikus sportálmomhoz nincsenek meg Magyarországon az erőforrások. Hiányzik az olaj vagy néhány millió négyzetkilométernyi terület, néhány százmillió honpolgár. De ha *Mészáros Lőrinc* képes volt az 1700 lelkes Felcsúton NB I-es hivatásos futballcsapatot építeni, miért ne adhatna a közeljövőben akár Bajnokok Ligája-győztes csapatot Magyarországra? Kerül, amibe kerül.



Fotó Reuters

zetközi szponzoráció, az európai futballklubokba, sporteseményekbe való bevásárlásuk mögött azonban a gazdasági érvek mellett erőteljesek a hatalmi szándékok is.

Öziltől Mészáros Lőrincig

A Heti Válasz indulásával nagyjából egy időben vette kezdetét két nagy futball utánpótlás-nevelési projekt: Németországban a Talentförderprogramm, Magyarországon pedig a Bozsik Program. A németek 2014-ben a programból kikerült játékosokkal – *Neuer, Höwedes, Boateng, Khedira, Özil, Hummels* – a soraikban világbajnokok lettek, a magyar válogatott pedig 2016-ban bejutott a kibővített Európa-bajnokság 24 csapata közé. A két program eredménye jól illusztrálja a magyar sport ellentmondásos alkalmazkodását a sportglobalizáció kihívásaihoz.

Az első Orbán-kormány 1998 és 2002 között bátoran kísérletet tett a sportrendszer átalakítására, a nyu-